

Pěstounská péče a novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

**Jihlava
31. 10. 2011**

Základní východiska

- Mezinárodní závazky České republiky, judikatura Evropského soudu pro lidská práva (rozsudky v případech Havelkovi, Wallovi) a navazující opatření
- Judikatura Ústavního soudu
- Programové prohlášení Vlády České republiky (závazek zlepšení systému péče o ohrožené děti a podpora pěstounské péče včetně profesionální pěstounské péče)
- Praxe zahraničních systémů, výzkumy, analýzy
- Poznatky z každodenních případů, stížnosti

Cíle novely

- Stanovení závazných postupů pro činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) a dalších účastníků systému
- Zavedení standardů kvality práce a nastavení minimálních rámců činnosti pro všechny subjekty v systému
- Rozvoj náhradní rodinné péče, zvýšení podpory pěstounské péče, hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu, změna způsobu příprav pěstounů, vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro nové i stávající pěstounské rodiny

Změny v činnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí

Nové povinnosti pro orgány sociálně-právní ochrany:

- pravidelně **vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny**, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6 odst. 1, podle druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte a poskytovat pomoc rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte
- zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny **individuální plán ochrany dítěte**
- pořádat **případové konference**

Výchovná opatření podle § 43 zákona o rodině – přesun do zákona č. 359/1999 Sb. + rozšíření o možnost nařídit využití odborné poradenské pomoci nebo účasti prvního setkání s mediátorem

Kuratela pro mládež

Vyhodnocení situace dítěte a rodiny

Zaměřuje se **pouze na určení míry ohrožení a aktuálního rizika dítěte**. Jedná se o vysoce profesionální a komplexní proces. Při prvotním kontaktu systému sociálně právní ochrany s ohroženým dítětem je nezbytné urychleně a transparentně určit míru ohrožení dítě. Za tímto účelem je nutné, aby pracovníci OSPOD měli jednoduchý, v praxi použitelný nástroj, který rozdělí děti do skupin dle míry ohrožení (dotazník INDEX OHROŽENÍ DÍTĚTE).

Víceúrovňové vyhodnocení ohrožení dítěte

- Minimální riziko ohrožení dítěte
- Střední riziko ohrožení dítěte
- Závažné ohrožení dítěte
- Přímé akutní ohrožení dítěte

Individuální plán ochrany dítěte

- zavádí se povinnost OSPOD zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a rodiny **individuální plán ochrany dítěte**.
- plán je zpracován v součinnosti s klientem a multidisciplinárním týmem subjektů a osob podílejících se na řešení případu s důrazem na přijetí opatření, která umožní setrvání dítěte v jeho přirozeném prostředí (péče rodičů nebo jiných blízkých osob), případně která umožní co nejrychlejší návrat dítěte do rodiny.
- povinností orgánů sociálně-právní ochrany dětí je vytvořit individuální plán ochrany dítěte od počátku poskytování sociálně-právní ochrany a při zahájení sociální práce s dítětem a rodinou, nejpozději do jednoho měsíce od zařazení dítěte do evidence OSPOD.
- individuální plán je pravidelně aktualizován a revidován

Individuální plán ochrany dítěte

Rámcový obsah individuálního plánu ochrany dítěte:

- popis příčin ohrožení dítěte a důvodů zahájení sociálně-právní ochrany,
- vyhodnocení druhu a rozsahu opatření nezbytných k ochraně dítěte a poskytnutí pomoci rodičům a stanovení cíle těchto opatření
- postup spolupráce OSPOD s ostatními orgány veřejné správy a dalšími subjekty (např. pomáhající nestátní organizace, škola, lékař, samospráva a další)
- rozsah spolupráce rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte s OSPOD a dalšími subjekty zapojenými do řešení situace dítěte
- časový plán pro provádění konkrétních opatření v rámci sociálně-právní ochrany v daném případě
- způsob hodnocení a ověřování plnění naplánovaných opatření ze strany rodičů, OSPOD a dalších zapojených subjektů a návrh dalších možných opatření pro případ, že naplánovaná opatření nebyla v dostatečné míře realizována nebo nastaly podstatné změny v situace dítěte a rodiny

Případová konference

- dochází k zakotvení institutu **případové konference** jako jedné z metod práce OSPOD při poskytování sociálně-právní ochrany.
- případová konference je možným postupem, který OSPOD využívá při řešení situací ohrožených rodin a dětí.
- případová konference spočívá v zapojení rodičů, jiných osob zodpovědných za výchovu, dětí, jiných osob blízkých rodině a dítěti a dalších subjektů podílejících se na ochraně dítěte a řešení jeho situace
- okruh zapojených osob a subjektů určuje OSPOD, který přihlíží rovněž doporučením a návrhům ostatních. Může se jednat zejména o školy a školská zařízení, poskytovatele sociálních služeb, lékaře, zdravotnická zařízení, orgány činné v oblasti sociálního zabezpečení, Policii České republiky, obecní policii, státní zástupce a zástupkyně, úředníky a úřednice Probační a mediační služby České republiky a další odborné pracovníky a pracovnice (např. psychology a psycholožky) aj.

Kuratela pro děti a mládež

- Zavedení pojmu „kuratela pro děti a mládež“
- Péče o děti uvedené v § 6 odst. 1 písm. c) a d) ZSPOD
- Vymezení činností kurátora (návrhy preventivních opatření v oblasti sociálně-patologických jevů, účast v přestupkovém řízení proti mladistvému, návštěvy dětí v ústavní péči, spolupráce s Probační a mediační službou, pomoc dětem po propuštění z ochranné nebo ústavní výchovy, zajištění návazné péče i po dosažení zletilosti)

Pověřené osoby

Nově mohou pověřené osoby:

- uzavírat dohody o výkonu PP
- poskytovat osobám pečujícím či osobám v evidenci, se kterými uzavřely dohodu o výkonu PP výchovnou a poradenskou péči a sledovat výkon PP

Dochází ke změnám v případě pověřování; pokud chce pověřená osoba zřídit nové zařízení či pracoviště, vyžaduje se závazné stanovisko krajského úřadu, v jehož obvodu má být zřízeno.

Změny v oblasti odborné způsobilosti – zvyšují se požadavky na vzdělání a praxi v oblasti péče o rodinu a dítě.

Pověřené osoby

Zvýšení požadavků na odbornou způsobilost

- Požaduje se absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů pro sociální pracovníky podle zákona o sociálních službách v rozsahu nejméně **200 hodin** a praxe v oblasti péče o rodinu a dítě v trvání nejméně **2 roky**, jde-li o osoby, které
 1. řádně ukončily vysokoškolské nebo vyšší odborné vzdělání v jiné oblasti studia nebo v téže oblasti studia, avšak v jiném zaměření, než je uvedeno v § 49a odst. 1 písmenu a) a b),
 1. dosáhly středního nebo základního vzdělání, nebo
 2. absolvovaly přípravu pro dobrovolníky organizovanou vysílající organizací, které byla udělena akreditace ministerstvem vnitra podle zvláštního právního předpisu, je-li tato příprava zaměřena na pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc:

- maximálně 24 dětí v jednom objektu/zařízení
- 1 zaměstnanec může současně zajišťovat péči o max. 4 děti
- omezení délky pobytu
- zakotvení povinnosti spolupráce s rodinou
- práva a povinnosti ředitele ZDVOP
- snížení státní příspěvku o cca 10 %, zvýšení příspěvku na úhradu pobytu a péče

Standardy kvality Orgány sociálně právní ochrany dětí

- Standardy kvality sociálně-právní ochrany pro OSPOD a pověřené osoby (NRP a ZDVOP)
- Standardy kvality práce v oblasti sociálně-právní ochrany jsou souborem kritérií, jejichž prostřednictvím je určena úroveň kvality poskytované sociálně-právní ochrany při postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu k dětem, rodičům a jiným osobám odpovědným za výchovu.
- Obsah a způsob hodnocení stanoví MPSV prováděcí vyhláškou
- Kontrolu kvality poskytování sociálně-právní ochrany bude u OSPOD provádět nadřízený správní orgán, u pověřených osob (NRP a ZDVOP) pak inspekce kvality při krajské pobočce Úřadu práce (jako u soc. služeb).

Náhradní rodinná péče

- Změny v oblasti zprostředkování
- Změny v oblasti výkonu pěstounské péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu
- Převod pěstounských dávek ze systému státní sociální podpory
- Zvýšení odměn za výkon pěstounské péče
- Diferenciace příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení
- Zrušení zařízení pro výkon pěstounské péče

Změny v oblasti zprostředkování

- Ruší se zprostředkování na úrovni Ministerstva práce a sociálních věcí
- Možnost rozhodnout o zamítnutí žádosti i před provedením odborného posouzení žadatele, pokud krajský úřad v průběhu řízení zjistí závažné důvody, pro které nelze žadatele zařadit do evidence žadatelů
- Zprostředkování osvojení do ciziny – jen je-li ze všech okolností zřejmé, že dítěti nelze zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v ČR, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla dítě do péče převzít osoba příbuzná či blízká

Změny v oblasti výkonu pěstounské péče

Dohoda o výkonu pěstounské péče

- Osoba pečující uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče s obecním úřadem obce s rozšířenou působností dle místa trvalého pobytu, případně s jiným OÚRP, obecním úřadem, krajským úřadem nebo pověřenou osobou; neuzavře-li dohodu do 30 dnů – rozhodnutí příslušného OÚRP
- Osoba v evidenci pro pěstounskou péči na přechodnou dobu může dohodu uzavřít jen s krajským úřadem
- V dohodě jsou stanovena práva a povinnosti pěstounů a druhé strany, konkretizovaná dle specifických potřeb rodiny a dítěte
- Novela stanovuje důvody pro výpověď dohody

Změny v oblasti výkonu pěstounské péče

Práva osob pečujících a osob v evidenci

Osoba pečující a osoba v evidenci má

- a) **právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě**; rozsah této pomoci nesmí být menší, než stanovuje prováděcí právní předpis; tato pomoc spočívá zejména v zajištění krátkodobé péče
 - po dobu, kdy je osoba pečující nebo osoba v evidenci uznána dočasně práce neschopnou nebo při ošetřování osoby blízké v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem
 - při narození dítěte
 - při vyřizování nezbytných osobních záležitostí
 - při úmrtí osoby blízké
- a) **právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v roce**; bližší podrobnosti stanoví prováděcí právní předpis,
- b) **právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců**,
- c) právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti podle písmene f) ze strany toho, s kým má uzavřenu dohodu o výkonu pěstounské péče a není-li tato dohoda uzavřena ze strany orgánu sociálně-právní ochrany, který vydal rozhodnutí podle § 47b,
- d) právo na pomoc při plnění povinností podle písmene h), včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku

Změny v oblasti výkonu pěstounské péče Povinnosti osob pečujících

- a) **povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti** v oblasti výchovy a péče o dítě alespoň v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem,
- b) povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče podle § 47b odst. 5 a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dětí podle § 19 odst. 6,
- c) v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte povinnost **udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými**, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak.

Pěstounská péče na přechodnou dobu

- návrh na svěřením dítěte do PPPD může soudu podat pouze OSPOD
- důvody svěřením dítěte do PPPD:
 - a) rodič nemůže ze závažných důvodů dítě vychovávat (hospitalizace, VTOS atd.)
 - b) souhlas rodiče s osvojením (6 týdnů)
 - c) dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení
- soud rozhoduje rychlým předběžným opatřením dle § 76a odst. 1 věta druhá OSŘ, jde-li o případy dle písm. b), c)
- soud nejméně 1x za 3 měsíce přezkoumává důvody trvání PPPD
- PPPD může trvat maximálně 3 roky

Převod pěstounských dávek ze systému státní sociální podpory

- Z úpravy zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, bude do zákona o sociálně-právní ochraně dětí převedena úprava dávek pěstounské péče
- Dávkami pěstounské péče jsou:
 - příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
 - odměna pěstouna,
 - příspěvek při převzetí dítěte,
 - příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Zvýšení odměn pěstouna

Výše odměny pěstouna činí za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak,

- a) 8 000 Kč, je-li pečováno o jedno dítě,
- b) 12 000 Kč, je-li pečováno o 2 děti,
- c) 20 000 Kč,
 - 1. je-li pečováno alespoň o 3 děti,
 - 2. je-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost),
 - 3. jde-li o osobu v evidenci, a to i v případě, že nepečuje o žádné dítě, nebo
- d) 24 000 Kč, pečuje-li pěstoun alespoň o jedno dítě, které mu bylo svěřeno na přechodnou dobu, a toto dítě je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Za každé další dítě svěřené do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci se odměna pěstouna podle písmene c) bodů 1 a 2 zvyšuje o polovinu částky uvedené v písmenu a).

Diferenciace příbuzenské pěstounské péče prarodičů v oblasti hmotného zabezpečení

Pěstouni-prarodiče: **V případech zvláštního zřetele hodných může být odměna pěstouna přiznána i těmto osobám**, zejména s ohledem na sociální a majetkové poměry osoby pečující nebo osoby v evidenci a jejich rodiny a s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu dítěte. Pro účely rozhodnutí o přiznání odměny pěstouna je krajská pobočka Úřadu práce povinna si vyžádat vyjádření příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

Odměna pěstouna se považuje za plat pro účely pojistného na sociální zabezpečení, pojistného na úrazové pojištění a pojistného na všeobecné zdravotní pojištění

Související změny v zákoně o rodině

- Komplexní úprava výchovných opatření (VO) je přenesena z nynějšího § 43 ZR do § 13 ZSPOD, a současně jsou typy VO rozšířeny o dočasné odnětí dítěte z jeho prostředí rozhodnutím soudu (např. ZDVOP nebo SVP).
- Jasně je stanoveno, že **příbuzenská** pěstounská péče je nejen možná, ale má i přednost před nepříbuzenskou; pokud rodiče nemohou dostát své vyživovací povinnosti, je možno dítě svěřit pouze do PP, nikoli do péče jiné fyzické osoby dle § 45 ZR (viz návrh § 45 odst. 5, § 45a věta druhá).
- Úprava pěstounské péče na přechodnou dobu přenesena do ZSPOD, ZR na ni pouze odkazuje.
- Zavádí se omezení pro **ústavní výchovu** podle § 46:
 - nelze nařídit z důvodu nedostatečných bytových poměrů nebo majetkových poměrů rodiny
 - lze nařídit maximálně na dobu 3 let, s možností opakovaného prodloužení, o němž se však rozhoduje v řádném řízení (nutnost obeslat účastníky, konat jednání)
- Sjednocuje se lhůta pro tzv. **kvalifikovaný nezám** rodiče o dítě v souvislosti s osvojením (nyní 6 měsíců a 2 měsíce u novorozenců) na 3 měsíce ve všech případech. Pokud rodič hrubě neporušuje své povinnosti, je třeba poučení ze strany OSPOD o možných důsledcích chování rodiče, a rovněž poskytnutí poradenství a pomoci ze strany OSPOD.

Děkuji za pozornost

Kontakty:

zuzana.zarasova@mpsv.cz